

УДК 35.078

Л. В. ЛОСЮК,*здобувач**Харківського національного університету внутрішніх справ*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

На основі правового аналізу сучасних наукових поглядів та відповідних нормативно-правових актів щодо адміністративно-правового регулювання сертифікації визначено її особливості, функції та значення.

Вирішення стратегічних завдань забезпечення економічного суверенітету України та інтеграції її економіки у світове господарство передбачає підвищення якості продукції до рівня міжнародних стандартів. Для України цей фактор є важливим з точки зору підвищення рівня життя, виходу на світові ринки, зміцнення економічної безпеки.

В умовах розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств найважливішим елементом виробничого менеджменту взагалі і системи управління якістю зокрема є сертифікація продукції. Кожний вид продукції повинен мати сертифікат – документ, що засвідчує високий рівень його якості, відповідність вимогам міжнародних стандартів. Набутий вітчизняними підприємствами досвід зовнішньої комерційної діяльності показує, що так звана безсертифікатна продукція оцінюється на міжнародному ринку в декілька разів дешевше, фактично реалізується за безцінь. Це свідчить про те, що на сьогодні будь-яке підприємство, яке не володіє сертифікатом якості майже не має надії на укладення більш-менш пристойного контракту, а також на участь у міжнародних тендерах, бо відповідність такої системи вимогам стандартів розглядається як певна категорія того, що постачальник спроможний виконати вимоги контракту і забезпечити стабільну якість продукції.

Питання забезпечення якості товарів, стандартизації, сертифікації продукції як способів забезпечення її якості й безпеки є актуальними і постійно знаходяться в центрі уваги юридичної науки. Дослідженню даних питань присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних учених, як О. В. Зверева, Т. О. Кагал, С. М. Калачов, К. О. Кошман, А. М. Медведєв, В. Ф. Опришко, Н. Б. Писаренко, В. В. Прокопенко тощо. Проте у вітчизняній правовій науці відсутні комплексні дослідження цієї проблематики, в тому числі й щодо з'ясування правових засад сертифікації. Саме тому **метою** статті є визначення організаційних та правових основ системи сер-

тифікації, встановлення організаційних форм її функціонування на території України.

Адміністративним законодавством України сертифікація визнається одним із засобів безпосереднього адміністративного впливу на підприємницьку діяльність шляхом встановлення та застосування державними органами правил, спрямованих на забезпечення належних умов господарської діяльності фізичних та юридичних осіб.

У довідковій літературі під сертифікацією розуміють процедуру, за допомогою якої третя сторона письмово посвідчує, що продукція або послуга відповідає встановленим вимогам [1, с. 156].

У Великому енциклопедичному юридичному словнику за редакцією Ю. С. Шемчушенка сертифікація розглядається у широкому та вузькому значеннях. Сертифікація як діяльність державних компетентних органів, організацій, установ та їх посадових осіб, яка пов'язана з видачею і отриманням юридичною або фізичною особою відповідного сертифіката відображає широке значення. У вузькому значенні сертифікація – це підтвердження відповідності якісних характеристик продукції визначеним вимогам (нормативам) або рівню, встановленому стандартами [2].

За визначенням, прийнятим Європейським економічним комітетом ООН, під сертифікацією розуміють дію, що провадиться за допомогою сертифіката чи знака відповідності з метою підтвердження того, що виріб або послуга відповідають певним стандартам чи технічним умовам [3, с. 258–259].

У ст. 1 Закону України «Про підтвердження відповідності» сертифікацією визнається процедура, за допомогою якої визначений в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем управління довіллям, персоналу встановленим законодавством вимогам [4].

Перелічені підходи до розуміння поняття сертифікації дозволяють визначити її як дію, що підтверджує за допомогою знака або сертифіката відповідність виробу вимогам, певним стандартам чи технічним умовам. За допомогою сертифікації уповноважені особи надають письмову гарантію, що продукція, товари чи послуги відповідають заданим вимогам.

У свою чергу під сертифікатом розуміють офіційний документ (посвідчення, свідоцтво), виданий компетентним державним органом, яким засвідчено право на провадження певного роду діяльності, здійснення окремих дій чи операцій або засвідчується фактичний стан певного об'єкта і підтверджується його відповідність стандартним нормативам, технічним параметрам та іншим якісним властивостям [2, с. 810].

На сторінках юридичної літератури також виділяють декілька видів сертифікатів: сертифікат відповідності; сертифікат походження; сертифікат виробництва; сертифікат якості; технологічний сертифікат [5, с. 104–105], кожний із яких має власне призначення, межі застосування та порядок отримання. Наприклад, у торгівлі використовується сертифікат якості, що засвідчує якість товару і видається уповноваженим державним органом. Сертифікат походження – це документ, що видається компетентним митним органом країни-експортера і вказує, з якої країни експортується товар. Сертифікат ваги – документ, що підтверджує вагу конкретного товару. Сертифікат виробництва – документ, який підтверджує, що виробництво відповідає встановленим вимогам, а саме засвідчує наявність відповідного обладнання, спеціалістів для виконання тих чи інших виробничих завдань. Технологічний сертифікат засвідчує безпеку застосованих у виробництві технологій і те, що вони відповідають умовам безпеки для життя, здоров'я і довкілля.

Декрет Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» [6] (далі – Декрет) визначає загальні правові та економічні основи систем стандартизації та сертифікації. Окрім нього, в Україні діє значна кількість нормативно-правових актів загального та спеціального характеру, які становлять правову базу регулювання стандартизації та сертифікації (закони України «Про підтвердження відповідності» [4], «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» [7], «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [8], «Про стандартизацію» [9] тощо). Означена сукупність нормативно-правових актів регулює відносини, пов'язані з розробленням,

прийняттям, застосуванням та виконанням вимог (обов'язкових і на добровільній основі) до продукції, процесів виробництва, робіт, послуг тощо, зі здійсненням процедур оцінювання відповідності та метрологічною діяльністю, відіграє важливу роль у здійсненні економічної політики держави з метою підтримки вітчизняного товаровиробника, захисту прав споживачів, забезпечення населення якісними безпечними товарами, охорони навколишнього природного середовища тощо.

У ч. 1 ст. 14 Декрету вказується, що Державну систему сертифікації утворює центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання (раніше – Держстандарт України) – національний орган України з сертифікації, який проводить і координує роботу із забезпечення її функціонування.

Варто нагадати, що під системою сертифікації необхідно розуміти сукупність учасників сертифікації, які здійснюють сертифікацію за правилами, встановленими в цій системі [1, с. 156–157].

Вказаного вище статтею Декрету також передбачено основні функції, які покладаються на центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання, зокрема: 1) встановлення основних принципів, структури та правила системи сертифікації в Україні; 2) затвердження переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, визначення строків її проведення; 3) призначення органів сертифікації продукції; 4) встановлення правил визнання сертифікатів інших країн; 5) розгляд спірних питань, пов'язаних із випробовуванням і дотриманням правил сертифікації продукції; 6) ведення Реєстру державної системи сертифікації; 7) організація інформаційного забезпечення з питань сертифікації.

Діяльність системи сертифікації в Україні ґрунтується на таких засадах: а) об'єктивність та незалежність проведення випробування товарів (продукції), їх оцінювання на відповідність вимогам нормативно-технічної документації; б) фінансова незалежність підприємств та організацій, яким надано право здійснення сертифікаційної діяльності, від виробників і споживачів товарів; в) залучення до здійснення сертифікації всіх заінтересованих сторін; г) відповідність сертифікації потенційно небезпечної продукції (товарів) і процесів безпеки життя і здоров'я людей, охорони навколишнього середовища державним стандартам, санітарним і будівельним нормам і правилам, визначеними законом.

Отже, сертифікаційна діяльність в Україні здійснюється центральним органом виконавчої влади з питань технічного регулювання, а безпосередньо – галузевими міністерствами та відомствами, а також визначеними останніми конкретними органами сертифікації – випробувальними лабораторіями (центрами), науково-методичними й інформаційними центрами стандартизації, метрології і сертифікації центрального органу виконавчої влади з питань технічного регулювання, Українським учбово-науковим центром по стандартизації, метрології і якості продукції.

Будь-яка система сертифікації використовує стандарти (міжнародні, регіональні, національні), на відповідність вимогам яких проводяться випробування. Як слушно наголошується деякими вченими, сутність стандартизації полягає у встановленні правил, загальних принципів та характеристик для загального та багаторазового застосування з метою захисту життя, здоров'я та майна людини, охорони довкілля та усунення загрози для національної безпеки. Стандарти виступають умовою здійснення певних дій, зокрема підприємницької діяльності, яка пов'язана із виробництвом, переробкою та іншою діяльністю, яка вимагає їх застосування [10, с. 283].

Частина 2 ст. 15 Господарського кодексу України визначає, що застосування стандартів чи їх окремих положень є обов'язковим для: суб'єктів господарювання, якщо на стандарти є посилання в технічних регламентах; учасників угоди (контракту) щодо розроблення, виготовлення чи постачання продукції, якщо в ній (ньому) є посилання на певні стандарти; виробника чи постачальника продукції, якщо він склав декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи застосував позначення цих стандартів у її маркуванні [11].

Інформація про відповідність стандартам необхідна покупцю, кінцевому споживачу, органам, які здійснюють інспектування та контроль, страховим компаніям, урядовим органам. У системах сертифікації третьою стороною застосовуються сертифікат відповідності і знак відповідності як способи інформування всіх заінтересованих сторін про сертифіковану продукцію. Реалізація продукції (у тому числі імпортих товарів) без маркування національним знаком відповідності та (або) без сертифіката відповідності чи декларації про відповідність забороняється.

Отже, сертифікація – один із найважливіших механізмів управління якістю, що дає змогу об'єктивно оцінити продукцію, підтвердити

споживачеві її безпечність, організувати контроль за відповідністю продукції вимогам екологічної чистоти, а також підвищити її конкурентоспроможність. Окрім того, сертифікаційна діяльність в Україні на сьогодні – це не лише діяльність із захисту національних виробників щодо створення сприятливих умов для реалізації на внутрішньому ринку їх товарів, а й захист внутрішнього ринку від проникнення неякісної й екологічно небезпечної продукції іноземного виробництва.

Охарактеризувавши особливості сертифікації як одного із засобів адміністративного впливу на підприємницьку діяльність, схематично відобразимо функції системи сертифікації. Регулятивна функція виявляється у тому, що за допомогою сертифікації здійснюється регулювання поведінки суб'єктів господарювання. Наявність сертифікаційного обмежувача припускає більш відповідальне ставлення суб'єктів господарювання до вимог різних нормативно-правових актів, що діють у цій сфері. Як регулятор відповідних суспільних відносин сертифікація сьогодні виступає найбільш гнучким засобом забезпечення публічних інтересів в умовах регулюючого ринку. Своєрідним виявом регулятивної функції сертифікації є встановлення за допомогою сертифікаційної процедури певних правових меж у частині взаємодії людини з навколишнім середовищем, включаючи тваринний світ, водні об'єкти, надра, лісовий фонд тощо.

Контрольна функція сертифікації виявляється у забезпеченні державного контролю за діями господарюючих суб'єктів в економічній сфері. Органи виконавчої влади завдяки сертифікаційному механізму здійснюють попередній та поточний контроль за виконанням правил сертифікації суб'єктами господарювання.

Як цільову функцію сертифікації варто визнати саме охоронну, що обумовлена визначеними в законодавстві цілями сертифікації. Сертифікація перш за все виконує функцію охорони публічних інтересів: забезпечення належних умов для захисту життя і здоров'я людей; запобігання належного рівня екологічної безпеки і захисту навколишнього середовища від шкідливого впливу відповідної підприємницької діяльності; відстороненні можливості проникнення на внутрішній та зовнішній ринки продукції, яка не відповідає встановленим вимогам тощо. У той же час сертифікація виконує функцію охорони інтересів підприємства-виробника від управлінського свавілля шляхом встановлення детального регламенту обмежувальної процедури.

Список використаної літератури

1. Большой словарь официальных юридических терминов / [сост. Ю. И. Фединский]. – М. : Экономика, 2001. – 647 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за заг. ред. Ю. С. Шемчушенка. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.
3. Основы стандартизации : учеб. пособие / [под ред. В. В. Ткаченко]. – М. : Изд-во стандартов, 1986. – 327 с.
4. Про підтвердження відповідності : закон України від 17 трав. 2001 р. № 2406-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 169.
5. Полтавський О. В. Торгове право : навч. посіб. / О. В. Полтавський, С. В. Томчишен. – Х. : Вид-во Харк. ун-ту внутр. справ, 2008. – 168 с.
6. Про стандартизацію і сертифікацію : декрет Кабінету Міністрів України від 10 трав. 1993 р. № 46-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 27. – Ст. 289.
7. Про акредитацію органів з оцінки відповідності : закон України від 17 трав. 2001 р. № 2407-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 170.
8. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : закон України від 1 груд. 2005 р. № 3165-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101.
9. Про стандартизацію : закон України від 17 трав. 2001 р. № 2408-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.
10. Адміністративне право України : підручник / [за заг. ред. Т. О. Коломоєць]. – К. : Істина, 2009. – 480 с.
11. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.

Надійшла до редколегії 01.06.2011

ЛОСЮК Л. В. АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ СЕРТИФИКАЦИИ В УКРАИНЕ

На основе правового анализа современных научных взглядов и соответствующих нормативно-правовых актов об административно-правовом регулировании сертификации определено ее особенности, функции и значение.

LOSIUK L. ADMINISTRATIVE AND LEGAL PRINCIPLES OF THE CERTIFICATION IN UKRAINE

On the basis of the legal analysis of modern scientific views and corresponding regulatory legal acts on legal and administrative regulation of certification its features, functions and maintenance are defined.

УДК 342.922

Р. О. СИДОРЕНКО,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

**ПІДТРИМАННЯ ПРОКУРОРОМ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАННЯ В СУДІ:
ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Розкрито зміст поняття «обвинувачення». Розглянуто деякі особливості підтримання прокурором державного обвинувачення в суді. Виокремлено етапи організації роботи прокурора при підтриманні державного обвинувачення у суді.

Підтримання державного обвинувачення в суді є однією з конституційних функцій органів прокуратури. Дана функція закріплена в п. 1 ст. 121 Конституції України [1], яка визначає, що прокуратура України становить єдину систему, на яку покладається функція щодо підтримання державного обвинувачення в суді. Крім того, зазначена функція передбачена у п. 1 ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» [2].

Слід відзначити, що реалізація даної функції органами прокуратури на сьогодні є вкрай важливою, адже забезпечення захисту прав та інтересів людини, посилення боротьби зі злочинністю вимагають підвищення якості та ефективності в цій діяльності з боку органів прокуратури.

Питання підтримання прокурором державного обвинувачення в суді неодноразово були